

Závěrečný projekt:

Kód kurzu: SPSMP_MTO2

Jméno autora: Alena Chládková

Téma: Schopnost řešit konflikty u dětí v dětském domově

Výzkumný problém: Vliv dramatické výchovy na rozvoj schopností k řešení konfliktů u dětí v dětském domově

Výzkumná otázka: Jaký má dramatická výchova vliv na rozvoj schopností k řešení konfliktů u dětí v dětském domově.

Děti vyrůstající v dětském domově ztratily jednu z hlavních jistot života, kterým je rodina. Jedná se o děti, jejichž rodiče se o ně nemohli, neumějí nebo nechtějí starat. V důsledku ztráty takto důležitých citových vazeb je jejich další vývoj rizikový. Vzhledem k faktu, že vyrůstají v náhradní rodinné péči, která nemůže plně nahradit fungující rodinu, může dojít k negativnímu vývoji především v oblasti chování. Proto je třeba posilovat jejich kompetence všemi možnými způsoby a jedním z nich je právě dramatická výchova.

Dramatická výchova je učením hrou. Jedinec se ocitá ve fiktivním světě, který je bezpečný, neboť vše je pouze „jako“. Děti si proto mohou vyzkoušet svoje reakce a chování v uměle vytvořených situacích, o nichž dále mohou přemýšlet a hledat nové, lepší cesty. Dramatická výchova proto může napomoci v oblasti řešení konfliktů, neboť konflikt je základem dramatické výchovy.

Svůj výzkum jsem si vybrala na základě své praxe v dětském domově, kam již dva roky jezdím každý týden jako lektor dramatického kroužku. Děti z dětského domova mají velký problém se schopností řešit konflikty, které často ani řešit nechtějí. Proto je třeba u nich tyto kompetence rozvíjet. Cílem mého výzkumu je zhodnotit vliv dramatické výchovy při posilování kompetencí k řešení problémů u dětí, co vyrůstají v dětském domově.

Hlavní výzkumná otázka: Jaký má dramatická výchova vliv na rozvoj schopností k řešení konfliktů u dětí v dětském domově?

Vedlejší výzkumné otázky:

- 1) Naučí dramatická výchova jiným, efektivnějším vzorcům chování při řešení konfliktů u dětí v dětském domově?
- 2) Naučí dramatická výchova děti z dětského domova přemýšlet nad variantami řešení konfliktů?
- 3) Budou tyto děti umět nové vzorce chování využít i v běžném životě?

Volba výzkumné strategie: Kvalitativní výzkum. Téma mého výzkumu se zabývá vlivem dramatické výchovy na děti v dětském domově. Pro toto téma nemám dostatek zdrojů, z kterých bych mohla čerpat teorii, na které bych mohla stavět. Dramatická výchova obecně rozvíjí kompetence, včetně těch k řešení konfliktů, ale není mi známo, jak působí přímo na děti z dětského domova. Jedná se také o specifické téma, které není možné zobecňovat na celou populaci, neboť dramatická výchova má jiný vliv na děti vyrůstající v dětském domově a na děti vyrůstající např. v rodině. Skupina dětí, kterou zkoumám, je skupinou malou, složenou z 6 jedinců, tudíž závěry budou velice individuální na základě specifických vlastností dětí ve skupině.

Návrh metod sběru dat: pozorování, rozhovor (dětí, vychovatelky), analýza dokumentů,

Počet zkoumaných jednotek: 5-6 dětí, věk od 11 let do 18 let. Jedná se o skupinu dětí z dětského domova, u kterých vedu již třetím rokem spolu se svými třemi spolužačkami kroužek dramatické výchovy. Lekce trvá 90 minut a probíhá každý týden.

Své pozorování chci vést v rámci kroužku dramatické výchovy, kde mám připravené asi 4 aktivity na řešení konfliktů. Tyto aktivity jsme s dětmi již prošly před rokem, kdy jsem si pečlivě jejich chování zaznamenávala. Dnes bych je s nimi vyzkoušela znova, některé stejné, jiné v upravené verzi a chtěla bych pozorovat, zda se jejich názory, chování a postoje za rok změnily.

Jako další metodu výzkumu jsem zvolila rozhovor s dětmi nad obrázkem nebo krátkým komiksem o 2-3 obrázcích, který obsahuje určitý konflikt. Chtěla bych se s dětmi individuálně pobavit o tom, co na obrázku vidí, jaké pocity v nich obrázek vyvolává. Dítě bude mít za úkol zamyslet se nad tím, co je to za situaci, proč se stala, co tomu předcházelo a především, jak by takovou situaci řešily. Zkusí se zamyslet, zda jejich způsob řešení je nejideálnější a zda by se situace dala řešit i jinak. Ráda bych se pak o tomto obrázku nebo

jemu podobnému s dětmi pobavila stejným způsobem i za půl roku a porovnála, zda se jejich názor a postoj nějakým způsobem změnil.

Rozhovory také provedu s vychovateli, kteří s dětmi pracují. Mým zájmem je zjistit co nejvíce informací o způsobech, jak děti řeší konflikty. Rozhovory provedu nyní a poté přibližně asi po půl roce intenzivní práce na témata řešení konfliktů. Cílem je zjistit, zda se chování dětí a způsoby řešení konfliktů za tu dobu změnilo k efektivnějším.

V neposlední řadě mám k dispozici osobní dokumenty dětí. Důvody jejich umístění a historii již znám a mám zpracovanou. Nyní se ještě chci zaměřit na to, jak děti fungují v dětském domově od té doby, co jsme v intervenci začali. Na základě těchto dokumentů mohu porovnat, jak se jejich vývoj a chování mění.

Příklad nástroje sběru dat: dramatická aktivita

Název aktivity: Čekárna u doktora

Upravená verze hry Nekuřácké kupé (Šimanovský, 2002, s. 126)

Věk: nad 10 let

Časový rámec: 15 - 25 min

Průběh: Vedoucí rozestaví židle tak, jak je to v čekárně u doktora. Děti si sednou každý na jednu židli. Za úkol mají si vymyslet, čím jsou a proč jsou u doktora. To si před improvizací povíme. Vedoucí dále rozdělí role tak, že jedna část velice spěchá a potřebuje k doktorovi co nejdříve, druhá část skupiny naopak má hodně času a nikam nespěchá.

Improvizace: Určí se jedno dítě, které velice spěchá. Za úkol má rozjet improvizaci tím, že požádá lidi v čekárně, zda by ho nepustili prvního. Je na něm vymyslet si důvod, proč spěchá a také tón, kterým svoji žádost pronese. Může se chovat hrubě, slušně poprosit, být drzý, apod.

Otázky při reflexi: Jak jste problém vyřešili? Myslíte si, že by se daná situace dala vyřešit i jinak? Pokud ano, jak? Zažili jste někdy podobnou situaci? Jak jste se zachovali? Jak se chovali ostatní lidé? Dalo se to vyřešit i jinak? Jak?

Pozn. Pokud vedoucí určí za nutné, je možné improvizaci znovu zopakovat. Tím pádem se mohou nalézt další, jiná řešení.

Praktické a etické problémy výzkumu: Když jsme v kroužku začínaly, tak jsme měly skupinu o 8 dětech. Jednalo se o rodinnou skupinu, která spolu bydlela na bytové jednotce. Poté však jedna dívka odešla do psychiatrické léčebny a zbylo nám dětí 7. Později s námi přestal pracovat jeden chlapec, který práci nezvládal. Momentálně je v psychiatrické léčebně. Minulý týden se skupina znovu zmenšila, neboť byl jeden chlapec přeřazen do Dětského domova se školou.

Dalším problémem činnosti je aktuální stav na skupině, který se každý týden mění. Nálada se různí z důvodu momentálních problémů i radostí dětí. Nyní řešíme problém přeřazení chlapce do Dětského domova se školou. Děti jsou z toho hodně rozhozené. Slečna, která chlapce měla velice ráda, nechce vůbec spolupracovat. Zbytek chce být také přeřazen do zařízení podobného typu. Pouze jeden chlapec je ochotný spolupracovat a daná situace na něj neměla příliš velký vliv.

Velký problém je také mentální a věková úroveň dětí. Z tohoto důvodu jsme ztratily jednoho chlapce, který nezvládal tempo ostatních dětí. Tím pádem ho lekce přestali bavit. Chlapce je bohužel na takové úrovni, že by pouze hrál honičky a jednoduché hry. Ostatní jsou již na úrovni, kdy řeší problémy, zamýšlí se nad danými situacemi a příběhy. Není proto možné zůstat pouze u honiček. To by i odporovalo našim zájmům.

Praktické problémy, které mohou nastat, jsou problémy týkající se nemoci dětí, ale i odjezdem na výlet či dovolenku. Tím pádem se může stát, že se skupina zmenší. Někdy je natolik malá, že lekce nemůže proběhnout.

V neposlední řadě bych chtěla uvést i problém v tom, že pokud řešíme s dětmi různé konflikty, může nastat situace, kdy mi nějaké dítě řekne, že by např. situaci vyřešil tím, že by někoho zmlátil. Mohu se snažit jej přesvědčit, že existuje i jiný způsob řešení. Na to mi však dítě může odporovat, že jeho otec by to též udělal také tak. V tu chvíli musím být velice opatrná, neboť nemohu dát dítěti najevo, že jeho otec nejedná správně, neboť je to stále jeho rodič, který je autoritou a to musím respektovat. V takové chvíli je třeba jednat opatrně.

Záznam z realizace aktivity s názvem Čekárna u doktora: Improvizaci jsem prováděla se skupinou 5 dětí. Skupina nebyla kompletní, neboť bylo jedno dítě nemocné. Aktivita byla provedena v začátku lekce. Provedení a záznam této lekce je z 10.3.2010. Z důvodu ochrany osobních dat uvádím jména dětí smyšlená.

Improvizace probíhala velice zajímavě. Děti si rozdělily své role tak, že Tadeáš byl „herbářník“ (přinesl nám i herbář, který ve škole vyráběl). U doktora byl proto, že se při sbírání rostlin škaredě pořezal. Byl tedy akutním případem, a proto jsme ho určily za spěchajícího. Martin byl fotbalista s vyvrtnutým kotníkem, také spěchající. Mirek byl rybář, který chytil chřipku u rybníka (to jsme mu poradily). Není to však nic strašného a proto nespěchal. Radka byla kadeřnice, která se poranila o nůžky, daly jsme ji proto ke spěchajícím. Poslední byl Jarda, který byl automechanik. Poranil si před dvěma týdny ruku při zpravování auta. Šel pouze na kontrolu, zda se ruka hojí, proto nespěchal. Tadeáš měl za úkol rozjet improvizaci. Poměrně slušně vysvětlil, že spěchá, zda by mohl jít před nimi. Přestože nemluvil nijak drze, tak nikoho nepoprosil, zkrátka řekl, že spěchá, že má velmi pořezanou ruku, a tak musí jít první. Na to se ozvala Radka, která rozhodně nijak zdvořilá nebyla. Tadeáše seřvala, že ji to vůbec nezajímá, že první jde ona. Tadeáš ji neposlouchal, stále si dokola mlel svoji, že první jde on, již byl i trochu našťvaný a nepříjemný. Radka na něj začala řvát, že to teda ne, že první jde ona. Nakonec ho odstrčila a šla jakoby první. Ostatní se do diskuze nezapojovali.

Při diskuzi Martin a Tadeáš vytkli Radce, že byla drzá. Martin řekl, že kdyby se takhle skutečně u doktora chovala, tak by se velice ztrapnila. Radka uznala, že by to opravdu bylo trapné, se takhle chovat. Na to jsme se ptaly dětí, jak by se tedy mohla i Tadeáš zachovat jinak. Martin řekl, že by měla být Radka slušnější a ne hned na něj řvát. Mirek řekl, že i Tadeáš by mohl být slušnější. Ptaly jsme se jak slušnější. Tadeáš řekl, že by po sobě nemuseli tak řvát. Otázkami jsme děti dovedly k tomu, že mohl i Tadeáš slušně požádat, zda by to nikomu nevadilo, kdyby šel první. Všichni se ale shodli, že Radka by neměla být tak drzá a protivná. Na Radce bylo ze začátku vidět, že ji kritika od ostatních velice vadí. Nejdříve nesouhlasila s tím, že by se chovala špatně, že to je normální. Nakonec ale uznala, že mohla situaci řešit lépe.

Mirek se příliš při aktivitě nezapojoval, jen bylo vidět, že mu chování Radky bylo nepříjemné.

Námět k modifikaci:

Při aktivitě jsem zjistila, že děti jsou díky dramatické aktivitě schopny o problému přemýšlet a své chování určitým způsobem kontrolovat. Otázkou však zůstává, zda není toto chování pouze účelné. Děti vědí, jak by se měly chovat, ale nejsem si jista, zda v reálném životě budou situaci také řešit efektivněji. Je proto třeba při výzkumu dbát na to, jak se děti chovají při lekci, ale také, jak se chovají v normálních situacích.

Seznam literatury:

BLÁHOVÁ, Krista. *Uvedení do systému školní dramatiky*. Praha: IPOS, 1996. 83 s. ISBN 80-7068-070-9

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402

LABÁTH, Vladimír a kolektiv. *Riziková mládež*. Praha: Slon, 2001. 157 s. ISBN 80-85850-66-4.

KAUFFMAN, James. M.: *Characteristic of emotional and behavioral disorders of children and youth*. Upper Saddle River : Prentice Hall, 2001. 624 s. ISBN 0130832839

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi*. Praha: Portál, 2002. 189 s. ISBN 80-7178-642-X.

KUCHYŇKA, Zbyněk, HALÍK, Tomáš. *Lidé a konflikty*. Praha: Institut pro výchovu vedoucích pracovníků ministerstva průmyslu ČSR, 1981. 83 s.

MACKOVÁ, Silva. *Dramatická výchova*. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2004. 214 s. ISBN 80-85429-93-4.

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2. uprav. vyd. Praha: NIPOS, 2007. 199 s. ISBN 978-80-7068-207-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha : Praha, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

PLAMÍNEK, Jiří. *Jak řešit konflikty : 27 pravidel pro efektivní vyjednávání*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2006. 132 s. ISBN 80-247-1591-0.

ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry pro zvládnutí agresivity a neklidu*. Praha: Portál, 2002. 175 s. ISBN 80-7178-689-6.

VISSER, John, DANIELS, Harry, COLE, Ted. *Emotional and Behavioural Difficulties in Mainstream Schools*. Lighting Source Inc, 2001. 201 s. ISBN 0762307226

Pamatuju si, že jsme se spolu o vašem projektu bavily, nevěděla jste, jak na vaši práci naroubovat nějakou metodologii, myslím, že jste si s tím velmi dobře poradila a vaše práce může být zajímavá a přínosná.